

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

LA DEFENSA PÚBLICA DELS RESULTATS DE LA PRÒPIA INVESTIGACIÓ

Algunes observacions sobre les competències comunicatives en els estudiants de Belles Arts

- Gregori Giralt, Eva

Universitat de Barcelona

Departament d'Història de l'Art/ Facultat de Belles Arts

Carrer Adolf Florensa, s/n, 08028 Barcelona, Espanya

gregori@ub.edu

1. **RESUM:** Des que l'any 2006 l'Observatori sobre la Didàctica de les Arts va iniciar les seves experiències d'innovació didàctica en la Facultat de Belles Arts, la figura de l'estudiant conscient del procés de construcció del seu aprenentatge ha estat un dels seus àmbits d'intervenció principals. En aquesta ocasió, s'analitza la percepció de les dificultats experimentades pels estudiants en la realització d'una exposició oral avaluada entre iguals, i s'examina el procés metacognitiu mercès al qual els implicats reflexionen sobre les conseqüències dels seus actes i valoren la seva responsabilitat en el desenvolupament d'aquesta activitat d'aprenentatge.
2. **ABSTRACT:** Since 2006, the Observatory for Education in the Arts began their experiences of innovation in teaching degree in Fine Arts, the transformation of the figure of the student aware of the construction process of their learning has been one of its main areas of intervention. This time, we analyze the perception of the difficulties experienced by students with the completion of an oral peer reviewed and examined the metacognitive

SECRETARIA TÉCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

process thanks to which those involved reflect on the consequences of their actions and criticize the rigor and responsibility for their behavior in the classroom.

3. **PARAULES CLAU** (llengua proposta): competències comunicatives, dificultats d'aprenentatge, avaluació entre iguals/ **KEYWORDS** (in English): communication skills, learning difficulties, peer review.
4. **ÀREA DE CONEIXEMENT**: Indicar l'àrea a la que correspon el contingut de la proposta:
 - Art i Humanitats
 - Ciències Experimentals i de la Salut
 - Ciències Socials i Jurídiques
 - Enginyeries i Arquitectura
 - Més d'un àrea
5. **ÀMBIT TEMÀTIC DEL CONGRÉS**: Indicar l'àmbit temàtic al que es proposa adscriure la comunicació:
 - Avaluació i qualitat institucional
 - La cooperació en i per al coneixement
 - Innovació en l'ensenyament superior
 - L'aprenentatge autònom de l'alumne
 - La internacionalització de la universitat
6. **MODALITAT DE PRESENTACIÓ**:
 - Comunicació oral
 - Comunicació pòster

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Comunicació electrònica

7. **DESENVOLUPAMENT:** tindrà una extensió d'entre 25.000 – 35.000 caràcters (amb espais)

a) Objectius

La transformació pedagògica i didàctica que s'està esdevenint en els darrers anys en el món universitari exigeix un canvi similar en la mentalitat dels seus protagonistes. Preguntar-se com es produeixen aquests canvis, com cal orientar-los i quins són els resultats obtinguts en el procés és en una forma indispensable de qüestionar-se sobre què significa ensenyar i què significa aprendre en el context actual (Brookfield, 1995, p. 46-47, 35-38, 44). Ara, l'estudiant ha de dur a terme una reflexió que li mostri com l'aprenentatge construït ha mobilitzat les seves experiències prèvies i com la seva identitat amb el món, el saber i la seva professió futura s'han vist afectats per i durant aquesta construcció (Blanch et al., 2008, p. 51; Baume i Yorke, 2002, p. 7). Guiar, fomentar i examinar aquesta transformació és una tasca molt difícil i delicada. Però és una tasca que el professor ha d'assumir i gestionar amb prudència, dissenyant recursos capaços de diferenciar i atendre les diverses formes d'aprendre i plantejant una revisió constant dels resultats obtinguts juntament amb l'estudiant (Chang, 2001, p.437; Meeus, Van Petegem i Engels, 2009, p.401).

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Segons la proposta de Moon (1999), una forma eficaç de documentar l'aprenentatge i facilitar el pensament reflexiu de l'estudiant és l'elaboració de diaris. El seu argument fonamental és que l'escriptura és una eina poderosa per a reflexionar activament i prolongada perquè exigeix una organització lògica del pensament en seqüències lineals que milloren la comprensió dels fets en relacionar-los entre sí. En la taula elaborada per Zubizarreta (2004, p. 10) sobre els objectius, les competències i les evidències que una carpeta d'aprenentatge en concret hauria de contenir, hom pot apreciar com situa en el mateix lloc l'escriptura i l'exposició oral i afirma que ambdues són assaigs autobiogràfics que connecten l'experiència d'escriure o de parlar amb les lectures fetes, la vida i la formació prèvia de l'estudiant. El dilema doncs, que se li pot plantejar al professor en els nous escenaris didàctics és si cal optar per una exposició oral o per un diari, en el benentès que ambdós recursos tenen objectius molt similars i que, com qualsevol altra eina didàctica, el seu grau d'eficàcia està condicionat pel context específic en el qual s'aplica.

En el capítol que S. Blanc i altres dediquen a la qüestió de les evidències que les carpetes d'aprenentatge haurien d'incloure, assenyalen que cal considerar i combinar tres dominis diferents per bé que complementaris entre sí: la documentació seleccionada, la veu dels que han col·laborat en la construcció dels aprenentatges i el diàleg reflexiu amb els altres (Blanc et al., 2008, p. 58). En aquest sentit, la utilització d'una activitat d'exposició oral per damunt de diaris d'aprenentatge en l'àmbit universitari pot defensar-se argumentant que en ella l'estudiant dialoga i comprova si la documentació ha estat ben triada.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

L'estudiant que exposa no només parla sinó que interactua amb l'auditori, escolta, mira, participa i intercanvia rols amb la resta. El caràcter simultani d'una exposició permet calibrar el grau d'aprofundiment i el nivell d'assumpció de tot un seguit d'eines bàsiques del treball acadèmic que són les que construeixen el coneixement disciplinar en la pràctica. Però aquí no s'acaba el problema sinó que hi comença. Perquè de fet, no es tracta només de demanar a l'estudiant que dugui a terme una exposició oral sinó que sigui ell mateix el que prengui consciència del grau d'aprofundiment i del nivell d'assumpció de les eines bàsiques de la investigació esmentades més amunt. L'estudiant no només ha d'actuar sinó que ho ha de fer reflexivament.

El paper d'una avaluació entesa com a procés de comunicació (Withaus, 2002, p.3) i, naturalment, els vincles estretíssims entre aquest tipus d'avaluació i el recurs carpeta —al qual s'ha tingut ocasió d'alludir en les referències indirectes anteriors— no necessiten gaires presentacions. En la mesura que la carpeta ha esdevingut una eina per avaluar la qualitat de la feina feta pels estudiants (Brown, 1997, p. 1) i pels avaluadors (AA.VV., 2002, p. 73), i en la mesura que, per a alguns, la carpeta és qui millor reflecteix el currículum i el context d'avaluació (AA.VV., 2002, p. 92), no resulta molt difícil plantejar els assumptes de l'avaluació autèntica a través de l'elaboració d'una carpeta ni els assumptes d'una carpeta a través dels de l'avaluació (Graham i Sims-Gunzenhause, 2009, p. 22). Hom parla llavors d'una avaluació que no consisteix en imposar uns nivells de consecució abstractes als estudiants sinó de desafiar-los i fer-los reflexionar sobre llur aprenentatge en virtut d'unes normes generades dins dels contextos de comunicació

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

regulats pel sistema avaluador (Withaus, 2002, p. 4). Deixant de banda les repercussions que aquesta mena de tendències ha tingut sobre la qüestió de les competències i la seva avaluació (Admiraal et al., 2011, p. 1019-1020), la utilització de rúbriques i la visibilitat dels criteris avaluadors (Graham i Sims-Guzenhouse, 2009, p. 19; Admiraal et al., 2011, p. 1019, 1022; O'Sullivan et al., 2004, p. 311; Rhodes, 2010, p. 8-10; Meeus, Van Petegem i Engels, 2009, p. 410; Ediger, 2000, p. 1; Baume i Yorke, 2000, p. 3; Fourie i Van Niekerk, 1999, p. 342; Johnson, 2006, p. 416), o fins i tot sobre la pròpia figura de l'avaluador (Tummons, 2010, p. 847; Pitts et al., 2002, p. 200), interessa ressaltar que la carpeta és la millor eina per a comprendre la complexitat del procés d'aprenentatge i d'avaluació (Chang, 2001, p. 437) des de tres punts de vista. Primer, perquè representa un determinat període durant el qual els estudiants aprenen interactuant amb altres estudiants i professors. Segon, perquè agrupa treballs passats i presents i facilita la comparació d'allò que s'esdevé en el lapse temporal durant el qual es duu a terme. I tercer, perquè de resultes de tot plegat, ofereix la possibilitat a qui la realitza d'establir els resultats d'aprenentatge que l'afecten directament (Chang, 2001, p. 437).

En aquesta ocasió, hom s'enfronta a l'anàlisi de la percepció de les dificultats experimentades pels estudiants del curs acadèmic 2008-2009 respecte la realització d'una exposició oral avaluada entre iguals que representava el punt d'arribada d'una carpeta d'aprenentatge desenvolupada durant un semestre. Hom ha partit del pressupòsit que la dificultat és aquella peculiar relació entre l'esforç i l'aprenentatge i que, per tant, quan hom reflexiona sobre els obstacles superats reflexiona també sobre allò que ha acabat

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

construint. Demostrar que aquesta construcció és la base del nou rol assumit per l'estudiant que s'adona del seu paper i de la seva identitat en el sí de la institució educativa és l'objectiu de les pàgines següents.

b) Descripció del treball

b.1. Descripció de la innovació docent

Des que l'any 2006 l'Observatori sobre la Didàctica de les Arts (ODAS) va iniciar un seguit d'experiències d'innovació didàctica en la titulació de Belles Arts i va començar les seves investigacions sobre llur funcionament, han estat diversos els aspectes que han centrat la seva atenció d'una forma molt particular. Però si d'alguna manera hom hagués de resumir tots aquests aspectes en un de sol, sens dubte hauria de parlar de la feina feta amb la figura del discent o, millor encara, de la transformació de la figura de l'alumne en la figura de l'estudiant universitari que pren consciència de la construcció dels seus aprenentatges. Sempre ha estat clar per a ODAS que els objectius pedagògics de l'acadèmia en general i de les titulacions i assignatures en particular no poden quedar atrapats en la idea de transmetre informació més o menys especialitzada sobre una matèria concreta, sinó que han d'intentar oferir marcs de pràctiques on els estudiants puguin exercitar-se en l'ús del corpus teòric, dels instruments, el vocabulari, el procediment i els mètodes específics de la seva disciplina (Admiraal et al., 2011, p.

SECRETARIA TÉCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

1020). En un mot, el grup ha tingut clar de bell antuvi no només que allò que ha de guiar l'aprenentatge universitari és la construcció de professionals competents, sinó que la impossibilitat d'avaluar directament una competència obliga a desplegar la seva construcció a través d'objectius i activitats d'aprenentatge que sí són susceptibles de valoració (Menéndez, 2009, p. 22 i ss.).

En el context d'aquesta comunicació, seria sobrer explicar les raons de la tria d'una carpeta d'aprenentatge com a recurs didàctic prioritari per a fer front als reptes anteriors, o justificar els seus vincles amb els processos metacognitius propis d'un estudiant lliure i responsable. Però en canvi no ho seria gens entendre les etapes fonamentals que han guiat els projectes d'ODAS, destacar-ne les línies mestres que les enllacen d'una manera lògica i observar el paper jugat per la carpeta en el decurs de sis cursos acadèmics consecutius. D'entrada, perquè en l'anomenada fase inicial —i que en el nostre cas comprendria els cursos 2006-2007, 2007-2008 i 2008-2009— hi descobriria la necessitat de, en primera instància, adaptar a les característiques específiques de l'alumnat una carpeta entesa com a recurs d'aprenentatge dels processos propis de la disciplina. Després, perquè a partir del moment que el recurs queda definitivament establert, hi veuria la conveniència de començar a treballar la figura de l'estudiant universitari tant des del punt de vista estrictament individual com des del punt de vista de la seva integració en la comunitat acadèmica en sentit ampli —això és, en el grup de treball, en el grup-aula i en el grup-titulació. En el nostre exemple, aquesta segona fase comprendria els cursos 2008-2009 com a moment d'inflexió i el 2009-2010 com a moment madur del treball en grup i de

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

l'aprenentatge i l'avaluació entre iguals. Finalment, una darrera etapa encara vigent, demostraria com al capdavant del camí els esforços s'han de concentrar en els processos metacognitius desenvolupats per aquest nou estudiant davant d'aquest també nou recurs que és la carpeta d'aprenentatge específica pels estudis universitaris de les arts.

Per bé que en virtut de l'accent posat en el recurs, l'estudiant o la metacognició la forma concreta de la carpeta ha variat lleugerament, en tots els casos s'ha organitzat engir el plantejament d'una activitat investigadora triada pel propi estudiant, la seva ulterior defensa pública davant dels companys i, sobretot, la reflexió del discent al voltant dels passos donats, l'aprenentatge construït i les dificultats superades. Tal i com recorda Cerioni (1997), el foment de la metacognició pot dur-se a terme a partir de la utilització de qüestionaris prèviament dissenyats que ajudin l'estudiant a reflexionar sobre la feina feta, però també a partir de l'ús d'informes o descripcions sobre les diferents fases de la seva investigació per tal que prengui consciència dels seus punts forts i febles així com dels canvis que hauria d'introduir per a millorar el seu aprenentatge. En els diferents projectes d'ODAS, la presència d'informes de treball ha estat un element fonamental per a definir completament els diversos models de carpeta d'aprenentatge proposats. I ensems amb els informes de treball, també ha jugat un paper fonamental un conjunt de qüestionaris dedicats a valorar la càrrega de treball i l'aprenentatge construït a través de cadascuna de les activitats realitzades.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Tant els informes de treball com els qüestionaris col·laboren i es complementen entre si. Ara bé, en aquesta ocasió hom examina des d'una òptica quantitativa només els resultats recollits en dos qüestionaris de valoració sobre l'activitat d'exposició oral i un qüestionari de consideracions finals on els estudiants reflexionen sobre l'aprenentatge construït amb el recurs carpeta. El motiu pel qual aquesta anàlisi se centra en el curs acadèmic 2008-2009 rau en el fet que aquest constitueix un punt d'inflexió tant pel que fa al model de carpeta d'aprenentatge desenvolupada com pel que fa a l'orientació donada d'ençà d'aquell moment a la figura de l'estudiant universitari. Si les activitats d'aprenentatge van quedar establertes en el desenvolupament d'una bibliografia, una galeria d'imatges i una exposició oral sobre un tema triat per l'estudiant dins de la matèria de les assignatures involucrades, a diferència dels cursos 2006-2007 i 2007-2008, el 2008-2009 va estendre la modalitat de l'avaluació entre iguals a totes les parts de la carpeta a través del format taller. Així, mentre en els primers tallers, l'avaluació entre iguals no tenia repercussió en la nota final ni de l'avaluador ni de l'avaluat, en el darrer —que adquiria el format definitiu de l'exposició oral—, s'entenia que l'estudiant ja s'havia familiaritzat amb els protocols bàsics de la investigació, havia tingut temps d'analitzar els criteris d'avaluació que orientaven la seva feina i havia fet prou pràctiques de correcció com per a prendre consciència de les repercussions dels seus actes. Era el moment doncs, per a tancar el procés que la carpeta regulava. És a dir, era el moment per a que l'estudiant veiés que la responsabilitat i la confiança dipositada en ell pel professor no era només teòrica: a banda de cedir-li el compromís d'explicar als companys part del temari de l'assignatura, se li cedia també el compromís d'incidir en la seva qualificació final.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Analitzar i entendre com van rebre aquests canvis aquells discents que van decidir participar de la manera més activa possible en la marxa de l'assignatura i la construcció del seu aprenentatge i investigar en quin sentit es va produir la metacognició és la tasca que resta a partir d'ara.

b.2. Descripció de l'estudi

b.2.1. Descripció de la mostra

El perfil de la mostra s'ha establert a partir de les dades recollides en el qüestionari sobre l'avaluació de la càrrega de treball de l'exposició oral. En concret, a partir de 44 qüestionaris procedents dels grups T2 i T3 d'Història de l'Art I i de 68 procedents dels grups T1, T3 i T4 de Teoria de l'Art de la titulació de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, durant el primer i segon semestre del curs acadèmic 2008-2009. El resultat indica que un 61,6% dels enquestats són dones amb edats que van dels 18 als 50 anys i que majoritàriament no treballen. Malgrat que les desviacions tipus relatives a les edats dels estudiants han estat elevades tant en homes com en dones, s'ha pogut estimar que, amb un 95% de fiabilitat, els límits superior i inferior eren de 25 i 21 anys pels homes i de 25 i 22 anys per a les dones. La mitjana d'edat doncs, ha quedat establerta al voltant dels 23 anys i el percentatge d'estudiants amb obligacions professionals s'ha fixat entre el 48,08% dels homes i el 46,4% de les dones.

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

b.2.2. Disseny metodològic

Tot seguint la classificació proposada per Montero i León (2007, p. 850), el present examen s'emmarca dins dels estudis descriptius transversals mitjançant enquestes. Aquestes enquestes són de tipus descriptiu i analític, en suport electrònic i *autoadministrades* —sota condicions controlades— a distància, i hom les posa a disposició dels estudiants des de l'inici del curs amb l'objectiu de servir-los de guia per a l'elaboració de les diferents activitats que integren la carpeta i de recopilar informació sobre les seves percepcions, dificultats i experiències d'aprenentatge. En conseqüència, el període de recollida d'informació pel que fa referència a l'assumpte concret de l'exposició oral del curs acadèmic 2008-2009 quedà fixat entre el 20/09/2008 i el 8/01/2009 pels grups de primer quadrimestre, i entre el 15/02/2009 i el 22/06/2009 pels estudiants del segon.

En virtut del tipus d'informació emmagatzemada així com de la finalitat d'aquesta comunicació, les proves estadístiques aplicades han focalitzat la seva atenció en l'anàlisi de les mesures de tendència central i de dispersió i en l'anàlisi de la variància (Anova) de cadascun dels ítems sotmesos a consideració dels estudiants sobre les dificultats experimentades en l'activitat. Més concretament, les respostes examinades són les que contesten a les preguntes que acte seguit s'enumeren:

Taula I. Preguntes estudiades i qüestionaris als quals pertanyen

Qüestionari	Preguntes
-------------	-----------

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

<i>Qüestionari sobre la càrrega de treball de l'exposició oral</i>	Valora les dificultats trobades en la realització d'aquest exercici
<i>Qüestionari de valoració de l'exposició oral</i>	Quantes presentacions has realitzat davant d'un auditori amb anterioritat? Quantes d'elles en el camp específic de l'art? Avalua la utilitat formativa d'aquest exercici en general Avalua la utilitat d'aquest exercici en la teva formació personal Avalua el sistema d'avaluació entre iguals Avalua el grau de dificultat d'examinar els teus companys de classe Avalua el teu grau de responsabilitat en l'avaluació entre iguals
<i>Consideracions finals</i>	Avalua l'impacte formatiu de les activitats d'aprenentatge desenvolupades

Com hom pot deduir fàcilment dels enunciats, totes les preguntes són tancades, de valoració, numèriques, de resposta única i amb una escala d'interval (Azofra, 2000, p. 20). El lector ha de tenir en compte que, com s'esdevé en totes les preguntes en les quals hom sol·licita a l'enquestat una determinada valoració, els seus enunciats s'acompanyen sempre de la indicació «0 per a una puntuació mínima i 10 per a una puntuació màxima», i que en el cas concret de la pregunta sobre les dificultats experimentades, el qüestionari corresponent oferiria un total de 10 possibles respostes a l'estudiant per tal que aquest classifiqués, ordenés i reflexionés sobre determinats punts clau de les finalitats d'aprenentatge perseguides amb aquesta activitat.

c) Resultats i/o conclusions

c.1. Resultats

SECRETARIA TÉCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

La taula de mesures de tendència central i de dispersió que resumeix els resultats de la pregunta sobre les dificultats de l'exposició oral és la que es presenta en primera instància.

Taula II. Valoració de les dificultats de l'exposició oral

Ítems	Mitjana	Mediana	Moda	Desv. tipus
Els aspectes tècnics de la preparació dels materials	4,88	5,00	5,0	2,35
Ajustar la presentació al temps disponible	6,87	7,00	7,00	2,00
Enfrontar-me a l'auditori	6,89	7,00	8,00	2,43
El disseny de l'estructura de l'exposició	6,36	7,00	8,00	1,82
La selecció dels materials	5,90	6,00	7,00	1,91
El disseny de la interactivitat amb l'auditori	6,26	7,00	7,00	2,01
La novetat de l'exercici en general	6,24	6,00	7,00	2,18
L'adequació als estàndards de qualitat exigits	6,88	7,00	7,00	2,18
L'exigència de correcció gramatical, en particular	6,10	6,00	6,00	2,13
Altres	4,82	5,00	5,00	2,83
Total	6,11	6,00	7,00	2,28

Tot seguit, hom mostra els resultats obtinguts en l'anàlisi Anova corresponent al conjunt de dificultats de l'exposició oral:

Taula III. Resum de l'Anova de dificultats de l'exposició oral

	Suma de quadrats	GL	Mitjana quadràtica	F	Fiabilitat
Dispersió real	572,56	9	63,61	13,35	95%
Dispersió atribuïda a l'atzar	5287,41	1110	4,76		
Total	5859,97	1119			

De la taula F-Snédecor, per a una fiabilitat del 95% i amb els graus de llibertat indicats, els valors inferiors a 1,7 poden ésser explicats per l'atzar. Com que el valor de la F-Snédecor obtingut (13,35) és notablement superior, hom pot refusar la hipòtesi nul·la

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

segons la qual no hi ha diferències significatives entre les dificultats de l'exposició oral, i defensar que l'ordenació jeràrquica que es desprèn de la taula de dades II mostra variacions en les percepcions dels estudiants que cal tenir en compte i estudiar més de prop. És en aquest sentit que hom examina, d'una banda, l'experiència prèvia dels estudiants en activitats similars per tal de valorar si —i en quina mesura— l'efecte sorpresa ha jugat un paper més o menys important en la percepció tant del grau com de la naturalesa de les dificultats sentides. De l'altra, hom analitza també la relació existent entre aquest grau i aquesta naturalesa de les dificultats i l'aprenentatge personal i professional construït a través de l'exposició oral. Finalment, i tenint en compte els resultats d'aquestes preguntes, se suggereix la possibilitat de descobrir en la nova figura d'estudiant que encarna l'activitat d'avaluació entre iguals, el principal obstacle de la darrera activitat de la carpeta d'aprenentatge proposada. Les taules IV, V i VI sintetitzen totes aquestes anàlisis.

Taula IV. Experiència prèvia en exposicions orals

Preguntes	Mitjana	Mediana	Moda	Desv. tipus
Quantes presentacions has realitzat davant d'un auditori amb anterioritat?	3,69	2,00	2,00	4,34
Quantes d'elles en el camp específic de l'art?	1,67	1,00	1,00	1,84

Taula V. Formació personal i general i impacte formatiu

Preguntes	Mitjana	Mediana	Moda	Desv. tipus
Avalua la utilitat formativa d'aquest exercici en general	7,76	8,00	8,00	1,37
Avalua la utilitat d'aquest exercici en la teva formació personal	7,65	8,00	8,00	1,42
Avalua l'impacte formatiu de les activitats d'aprenentatge desenvolupades	7,28	7,00	8,00	1,25

Taula VI. Avaluació entre iguals

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

Preguntes	Mitjana	Mediana	Moda	Desv. tipus
Avalua el sistema d'avaluació entre iguals	6,31	7,00	7,00	1,65
Avalua el grau de dificultat d'examinar els teus companys de classe	6,88	7,00	7,00	2,00
Avalua el teu grau de responsabilitat en l'avaluació entre iguals	7,35	8,00	8,00	1,91

c.2. Discussió

D'acord amb les dades obtingudes en la pregunta sobre la valoració de les dificultats experimentades pels estudiants en la realització de l'exposició oral (taula II), dos aspectes criden particularment l'atenció. El primer és l'oscil·lació dels valors: des del 4,82 de l'ítem «altres» fins el 6,89 de l'ítem «enfrontar-me a l'auditori», els valors mitjans i modals dibuixen una forquilla de puntuació significativa. Per un costat, perquè valorar per sota de 5 o per sobre de 8 qualsevol assumpte relatiu a l'aprenentatge constitueix una ruptura de la tendència avaladora habitual dels enquestats (Gregori, 2009, p. 163-170). Per l'altre, perquè la majoria dels ítems sotmesos a consideració dels estudiants presenten mitjanes molt similars i totes inferiors a 7. És a dir, les dificultats generals de l'exposició oral haurien estat especialment moderades i, en alguns casos, fins i tot menyspreables a tenor de les mitjanes; si bé el fet que la pràctica totalitat de les modes superi el 7 obliga a posar entre parèntesi aquesta aparent senzillesa de l'activitat.

El segon aspecte important té a veure amb els resultats de l'anàlisi de la variància presentats en la taula III i en virtut dels quals cal concloure no només que les diferències entre les puntuacions consignades són significatives sinó també que mostren una naturalesa desigual i fins a cert punt sorprenent pel que fa al sentit donat a les dificultats

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

indicades. Si el major obstacle experimentat pels discents és el d'enfrontar-se a l'auditori, no sembla tenir gaire sentit que el disseny de la interactivitat, la selecció dels materials o el disseny de l'estructura de la ponència no hagin estat els ítems situats en segon lloc. Àdhuc, el fet que els tres primers aspectes destacats gaudeixin d'una diferència d'una dècima en llurs mitjanes és quelcom tan peculiar com que en un destacat segon pla els estudiants hagin consignat l'adequació als estàndards de qualitat exigits, mentre la correcció gramatical —que podrien haver interpretat com un d'aquests estàndards— figuri en un prudent setè lloc. Finalment, en comparació amb les observacions fetes pels estudiants sobre la resta d'activitats de la carpeta (Gregori, 2010), està clar que l'exposició oral és per a ells l'activitat més difícil del curs. I això, a pesar que és també la que representa el punt d'arribada del procés investigador escomès en la bibliografia i la galeria d'imatges que constitueixen les activitats d'aprenentatge precedents en la carpeta.

Fins a quin punt l'exposició oral va ésser interpretada com una activitat parcialment al marge d'allò practicat i après al llarg del curs, és quelcom que sembla dibuixar-se en l'horitzó de les possibilitats. En aquest sentit, l'ítem «selecció dels materials» de la presentació constitueix un bon motiu de reflexió. Si en l'exposició oral, els estudiants explicaven als seus companys el resultat de la investigació realitzada a través de la carpeta d'aprenentatge, teòricament estaven emprant els materials recopilats en la bibliografia i la galeria d'imatges i afrontant un repte menor pel que fa a nivell de complexitat. Després de comparar el valor mig que aquest ítem de selecció de materials havia aconseguit en l'exposició oral amb els ítems establiment de criteris de cerca i

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

selecció de bibliografia i galeria d'imatges respectivament (Gregori, 2010), és fàcil arribar a la conclusió que l'evolució a la baixa traçada des de la primera activitat es ratifica en la darrera i que, per tant, els enquestats manifesten una certa consciència de progrés, si més no en aquelles tasques en les quals s'han pogut formar explícitament durant tot el curs. El fet doncs, que es pugui parlar d'una tendència a la baixa pel que fa a importància de les dificultats en les tres activitats proposades —bibliografia, galeria d'imatges i exposició oral— i que, per això, es pugui defensar també que els estudiants senten la unitat didàctica construïda per la carpeta d'aprenentatge sembla entrar en contradicció amb el grau de dificultat general que concedeixen a la darrera activitat del curs. Cal pensar que els obstacles principals rau en aquelles tasques en les quals no s'han format prèviament i que, com enfrontar-se a l'auditori, ajustar-se al temps disponible o dissenyar l'estructura de l'exposició acumulen les notes més altes en aquesta pregunta?

L'augment gradual de l'ítem «novetat» en cadascuna de les activitats del curs també esdevé simptomàtic en aquest context. Hom no pot pas atribuir el sentit d'allò nou consignat pels estudiants a l'elaboració pròpiament dita d'una bibliografia o d'una exposició oral. I menys encara tenint en compte que un 89% de la mostra gaudia d'una certa experiència en la realització d'exposicions orals, fins i tot específicament en el camp de l'art (taula IV), i que, com hem tingut ocasió de plantejar en el paràgraf anterior, existia un cert sentiment unitari pel que fa al projecte regulat per la carpeta. L'única explicació possible havia de passar per allò que l'exposició tenia de diferent en relació als

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

costums dels estudiants en el sí del curs i de la seva formació prèvia. I aquesta singularitat havia de representar un grau de complexitat moderat tant com un nivell de sorpresa relatiu.

En la darrera part del qüestionari dedicat a avaluar l'aprenentatge construït amb l'exposició oral, hom sol·licitava a l'estudiant que valorés l'impacte que havia tingut l'activitat en la seva formació personal. A diferència de la resta de qüestionaris, on la pregunta sobre la formació no anava acompanyada de l'adjectiu personal, el d'exposició oral incidia directament en l'assumpte. I no només perquè trencava l'hàbit adquirit pels enquestats al llarg del semestre en els qüestionaris quan se'ls demanava una valoració de l'activitat corresponent en la seva formació (sense més), sinó també perquè el terme personal semblava convidar-los a reflexionar sobre quelcom estrictament emotiu que no es detallava. L'estudiant podia interpretar tant que se li estava preguntant sobre la seva vivència davant la defensa pública del seu projecte com sobre la seva reacció davant l'avaluació dels companys que ara sí tenia efectes en la qualificació final. Els resultats que mostra la taula V respecte la pregunta sobre la utilitat formativa són prou indicatius: els valors de la mitjana, la mediana i la moda superen els límits en els que s'acostumen a moure els estudiants, i la baixa desviació tipus revela un grau de consens entre els enquestats prou elevat com per no menystenir-lo. Quelcom similar s'esdevé amb la pregunta sobre la utilitat formativa general de l'exposició oral i sobre el seu impacte formatiu (taula V). Aquest caràcter d'empremta, senyal, efecte o cop emocional que recull el terme impacte sembla sintonitzar amb l'adjectiu personal integrat en la primera

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

d'aquestes tres preguntes. És raonable pensar que l'activitat sobre la que els estudiants tenen més experiència, sigui també la que hagi tingut una incidència major si no és atenent a allò que la diferencia clarament de la resta i que és la possibilitat de participar en la qualificació final dels companys?

Les tres preguntes que el qüestionari d'exposició oral dedicava a l'avaluació entre iguals cercaven una valoració general sobre la metodologia des d'un punt de vista actiu (el de l'estudiant que avalua) i des d'un punt de vista passiu (el de l'estudiant que és avaluat per un company), i examinaven la seva dificultat en relació amb el compromís ètic del discent. En virtut de les puntuacions donades pels enquestats (taula VI), la dificultat de puntuar els companys és moderadament alta, coincideix amb la seva opinió al voltant del sistema d'avaluació entre iguals i contrasta amb el grau de responsabilitat que han exercit. El lleuger augment de les desviacions entorn de la mitjana i la conseqüent pèrdua del consens aconseguit en altres preguntes pot interpretar-se com un símptoma de la sorpresa viscuda pels estudiants davant d'aquesta iniciativa. Hom no pot pas ocultar una relativa semblança entre el nivell de dificultat consignat en aquesta ocasió i el nivell de dificultat màxima dels ítems amb més puntuació de l'exposició oral. Com tampoc no pot ocultar la sorpresa davant del reconeixement que el grau de responsabilitat exercit pels estudiants no ha estat pas excel·lent: per bé que els valors de la mediana i la moda són elevats, no són pas els més desitjables a parer dels enquestats. El sentit autocrític que mostren els resultats numèrics d'aquesta pregunta és, tal vegada, allò més significatiu. Si amb aquestes valoracions, els estudiants haguessin volgut manifestar llur desacord tàcit o

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

explícit davant de l'aspecte més renovador de la proposta didàctica d'ODAS, els resultats haguessin hagut de mostrar notes inferiors a 5 en la primera pregunta i mai no inferiors a 9 en la tercera. Encara que un estudiant es pogués sentir incòmode amb l'avaluació entre iguals, això no l'eximia del compromís adquirit sobre el qual posava l'accent la darrera pregunta considerada. Àdhuc, aquesta suposada incomoditat no era pas imputable, també a parer dels implicats, a la dificultat del sistema entre iguals, ja que aquesta s'havia mantingut dins del límits de la prudència i resultava equiparable amb altres tipus de dificultats pròpies de l'exposició oral —o, fins i tot, de la bibliografia i de la galeria d'imatges. L'avaluació entre iguals complia doncs, els dos requisits de complexitat moderada i sorpresa relativa indicats més amunt i, a més a més, mostrava una relació peculiar entre l'esforç realitzat i l'aprenentatge construït en termes d'un estudiant que pren consciència del seu paper i sembla que comença a assumir-lo autoavaluant-se.

c.3. Conclusions

D'ençà del curs 2009-2010, la concentració definitiva en la figura de l'estudiant de les propostes escomeses s'ha concretat en dues grans línies d'actuació. D'una banda, aprofundint el treball en grup a través d'iniciatives d'Aprenentatge Basat en Problemes, de tutoria entre iguals i de constitució d'equips de treball cooperatius. De l'altra, fomentant la figura d'un estudiant que gestiona el seu aprenentatge i el construeix a la seva mesura de forma individual i col·lectiva. El punt de confluència entre aquestes dues línies citades l'encarna l'anomenat informe o memòria de treball individual on cadascun

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

dels membres dels grups dona notícia del seu procés personal d'investigació i aportació a l'equip en cada activitat-taller i opina sobre el seu funcionament. En general, i per tal que els estudiants entenguin la naturalesa d'aquest informe hom els indica que han de donar resposta a tres preguntes bàsiques: què fas, com ho fas i per què ho fas així; assenyalar les seves fonts d'informació, els criteris de cerca i selecció documental i gràfica establerts, els problemes trobats en el procés i les solucions proposades, i les diverses fases per les quals ha anat circulant la seva investigació; i tot amb l'objectiu que una tercera persona pugui fer-se una composició de lloc el més exacta possible de tot el que, acadèmicament rellevant, ha intervingut i participat en la proposta que l'estudiant fa al seu grup de treball.

Hom ha pogut constatar que la gran majoria dels estudiants ha donat més importància, d'entrada, a l'informe elaborat en grup que no pas a l'informe o memòria de treball individual. O, el que és el mateix, ha valorat més el que entenen com a producte que el que interpreten com a procés. Ara bé, si per un costat és cert que el progrés més important experimentat pels estudiants ha estat en els informes de treball, per l'altre també és cert que la consciència sobre el valor d'aquests informes ha anat canviant al llarg del temps. I bona prova d'això és que, per tal de demostrar al professor que la qualificació final obtinguda no s'ajustava al que certs estudiants percebien que havien après, de motu propi alguns han optat per presentar una reflexió metacognitiva sobre el seu comportament, actitud, metodologia i dedicació a l'assignatura i a les activitats proposades. Els estudiants han analitzat què han fet bé i què no han fet bé i, en la majoria

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

dels casos, han plantejat solucions de futur tot pensant en el grau d'utilitat que parts de la iniciativa didàctica han tingut en la seva formació personal. L'avaluació entre iguals ha jugat un paper particularment rellevant en aquests informes. I no només com a motiu central de reflexió sinó també com a contribució que els estudiants del present feien a la millora de l'aprenentatge dels seus companys de cursos avenir.

d) Agraïments

La present comunicació forma part dels resultats dels projectes d'investigació següents: HAR2008-06046/ARTE, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació i co-finançat pel FEDER, A0601-06, costejat per l'ICE de la Universitat de Barcelona i 2011PID-UB/23, del PMID de la Universitat de Barcelona.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AA.VV. (2002). *Kentucky Core Content Tests 2000 Technical Report. Based on the Analysis of Data from 1999-2000 School Year*. Frankfort: Kentucky State Department of Education. ED478430.

Admiraal, W. et al. (2011). Assessment of teacher competence using video portfolios: Reliability, construct validity, and consequential validity. *Teaching and Teacher Education*, 27, 1019-1028.

Azofra, M. J. (2000). *Cuestionarios*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Baume, D. i Yorke, M. (2000). Validity and Reliability in the Evaluation of Portfolios for the Accreditation of Teachers in Higher Education. *American Association for Higher Education Assessment Forum*. 17 June 2000, 1-13.
- Baume, D. i Yorke, M. (2002). The Reliability of Assessment by Portfolio on a Course to Develop and Accredite Teachers in Higher Education. *Studies in Higher Education*, 27(1), 7-25.
- Blanc, S. et. al. (2008). *Carpets d'aprenentatge a l'educació superior: una oportunitat per repensar la docència*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la UAB.
- Brookfield, S. D. (1995). *Becoming a critically reflective teacher*. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Brown, B. L. (1997). *Portfolio Assessment: Missing Link in Student Evaluation. Trends and Issues Alerts*. Columbus: ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education. ED414447.
- Cerioni, M. (1997). *Propuestas de evaluación metacognitiva*. Última consulta: 11 de gener de 2012, a <http://www.monografias.com/trabajos32/propuestas-evaluacion-metacognitiva/propuestas-evaluacion-metacognitiva.shtml>
- Chang, Ch.-Ch. (2001). A study on the evaluation and effectiveness analysis of web-based learning portfolio (WBLP). *British Journal of Educational Technology*, 32(4), 435-458.
- Ediger, M. (2000). *Portfolios versus State Mandated Testing*. ERIC Document. ED449165.

SECRETARIA TÈCNICA
VII CIDUI
ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Fourie, I. i Van Niekerk, D. (1999). Using portfolio assessment in a module in research information skills. *Education for Information*, 17, 332-352.
- Graham, M. A. i Sims-Gunzenhause, A. (2009). Advanced Placement in Studio Art and Secondary Art Education Policy: Countering the Null Curriculum. *Arts Education Policy Review*, 110(3), 18-24.
- Gregori Giralt, E. (2009). *La carpeta de aprendizaje en los estudios universitarios de las artes. Planteamiento de un modelo y análisis de sus resultados*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Gregori Giralt, E. (2010). La percepció de los estudiantes universitarios de Bellas Artes sobre sus dificultades de aprendizaje: el caso de la competencia de búsqueda y selección de información relevante. *OBSERVAR*, 4, 111-141.
- Johnson, C. S. (2006). A Decade of Research: Assessing change in the technical communication classroom using online portfolios. *Journal of Technical Writing and Communication*, 36(4), 413-431.
- Meeus, W.; Van Petegem, P. i Engels, N. (2009). Validity and reliability of portfolio assessment in pre-service teacher education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 34(4), 401-413.
- Menéndez, J. L. (2009). La noción de competencia en el proyecto Tuning. Un análisis textual desde la Sociología de la Educación. *OBSERVAR*, 3, 5-41.
- Moon, J. (1999). *Reflection in Learning and Professional Development: theory and practice*. London: Kogan Page.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2

LA UNIVERSITAT: UNA INSTITUCIÓ DE LA SOCIETAT

- Montero, I. i León, O. G. (2007). Guía para nombrar los estudios de investigación en Psicología. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 7(3), 847-862.
- O'Sullivan et al. (2004). Demonstration of Portfolios to Assess Competency of Residents. *Advances in Health Sciences Education*, 9, 309–323.
- Pitts, J. et al. (2002). Enhancing reliability in portfolio assessment: discussions between assessors. *Medical Teacher*, 4(2), 197-201.
- Rhodes, T. L. (2010). Making Learning Visible and Meaningful Through Electronic Portfolios. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 43(1), 6-13.
- Tummons, J. (2010). The assessment of lesson plans in teacher education: a case study in assessment validity and reliability. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35(7), 847-857.
- Withaus, C. (2002). Electronic Portfolios and Critical Pedagogy. *Annual Meeting of the National Council of Teachers of English*. Atlanta, 21-26 November 2002.
- Zubizarreta, J. (2004). *The learning portfolio. Reflective practice for improving student learning*. Bolton: Anker.

SECRETARIA TÈCNICA

VII CIDUI

ISBN 978-84-695-4073-2